



NORP-konferens
Stockholm,
17-18/3 2016

Vad är relationell pedagogik?

Jonas Aspelin

Professor i pedagogik

Högskolan Kristianstad

Ja, vad är det? Några frågor som jag fått:

- Vilka bärande idéer? Vilka grundbegrepp?
- Specifikt teoretiskt angreppssätt?
Metodologiskt? Förutsätts vissa forskningsmetoder?
- Vad innebär relationell pedagogik för skolutveckling? Implikationer för policynivå?
- Vad innebär det för lärarprofessionalism?
Didaktiska implikationer? Knutet till viss slags av undervisning?
- Ett värdepedagogiskt koncept?
- Ett slags bekräftande omsorgspedagogik?



En bakgrund till våra samtal

- En del av dessa frågor är ganska lätta att besvara, andra inte.
- Det finns knappast någon allmänt vedertagen, entydig eller lexikal definition av begreppet.
- Men det finns en hel del svar, och jag tar upp några nedan.



Begreppet ”relationell” förekommer inom många vetenskaper.

- Relational psychotherapy (Aron and Lechich 2012);
- Relationell specialpedagogik (Emanuelsson, Persson & Rosenqvist 2001);
- Relational sociology (Emirbayer 1999);
- Relationell socialpsykologi (Red. Stenberg & Isenberg 2013);
- Relational esthetics (Bourriaud 2002);
- Relational psychology (Jordan 2004)



Gemensamt i många definitioner

- Begreppet relation utgör navet, det ses som ontologiskt grundläggande faktum i människans existens.
- Relationell ontologi: "Filosofisk teori (...) med betoning på hur allt är inflätat i vartannat och på det sättet får sin innebörd och därmed existens av den väv av relationer som gör varje företeelse och varje individ till vad de är. (N o K:s psykologilexikon).



Den relationella människan

- Människans ursprungliga vara-i-världen är detsamma som vara-i-världen-med-andra (Levinas)
- Människan blir ett subjekt genom handling i "de mänskliga angelägenheternas väv av relationer" (Arendt)
- "Den mänskliga existensens fundamentala faktum är inte antingen den enskilde eller mängden (...) [utan] människa med människa." (Buber)
- "We are living in the mind of others without knowing it, just as we daily walk the solid ground without thinking how it bears us up" (Cooley).
- "Vi måste vara andra för att vara oss själva" (Mead).

Den relationella människan (forts).

- ”Vi existerar i en värld av sam-konstituering. Vi träder alltid redan fram ur relationer (...).” (Gergen)
- Att se ”relation” som ontologiskt grundläggande betyder att erkänna mänskliga möten som basalt faktum i den mänskliga existensen (Noddings)
- ”Människan begynner i relation till sin omvärld” (Biesta)
- ”Vi är vana att tänka oss att hemligheten hos den andra, det unika, det som gör skillnad mellan mig och dig, ligger inneboende i oss. Men det relationella perspektivet vänder upp och ned på den föreställningen, och säger att det unika, det finns inte *i* en annan utan det framträder i mötet *mellan* människor.” (von Wright, 2002).



Om relationell pedagogik, Aspelin & Persson (2011)

- Ett teoretiskt synsätt där relationer ses som grundläggande i och för utbildning.
- Forskning med fokus på mellanmännskliga relationers pedagogiska betydelse.
- Centrala begrepp: mänskliga möten, kommunikation, interaktion, dialog etc.

Se även:

www.relationellpedagogik.se



Janne Aspelin & Susanna Persson
Om relationell
pedagogik gleerups | e



Fyra aspekter av relationell pedagogik

Pedagogiska möten. Möten i samvaro.
Att vara delaktig *i relation.*

Pedagogiska tillvägagångssätt.
Aktivt och målmedvetet arbete
med relationer (av olika slag).

Pedagogisk rörelse. Kollegialt samarbete
för att förverkliga utbildningens mång-
dimensionella syfte.

Pedagogisk teori. Ett teoretiskt synsätt.

(Aspelin & Persson, 2011)

Den interpersonella nivån i fokus

- Relationell (special)pedagogik är eller bör vara ett perspektiv vid sidan om ”det individinriktade, psykologiska” och ”det socialt inriktade, sociologiska”.
- Intresset riktas mot snedstreckat människa/människa; människa/värld.
- Interpersonella relationer placeras i utbildningens brännpunkt.
- Men man fastnar inte på interpersonell nivå. Optimalt ”zoomar man in” och ”zoomar ut”. (Red. Aspelin, 2013, kap. ”Var är relationell specialpedagogik?”).



Användbar distinktion?

- *Samhälleliga relationer*: relationer ur makroperspektiv; mellan sociala ordningar (institutioner, organisationer, grupper, klasser, system, strukturer etc.)
- *Sociala relationer*: byggs genom interaktion, dvs. handlingar mellan individer.
- *Mellanmänskliga relationer*: Personliga möten, mellan Jag och Du. I viss mening kan vi bortse från både individer och sociala ordningar på denna nivå (Joachim Israel, 1991)



Annann användbar distinktion?

- *Pedagogisk interaktion*: Mer eller mindre temporär förbindelse. Se t.ex. Goffmans ”direkt interaktion”: ”individernas ömsesidiga inflytande på varandras handlingar och sätt att fungera när de befinner sig i varandras omedelbara fysiska närvaro”. Neutralt begrepp.
- *Pedagogisk relation*: mer eller mindre varaktig förbindelse, direkt men också indirekt eller imaginärt Neutralt begrepp.
- *Pedagogiskt möte*: Temporär, omedelbar, personlig kontakt. Närvaro och delaktighet. ”Skeende”, ”händelse”, ”upplevelse”. Positivt värdeladdat. Inspirerat av Märta Sandvik (2008, s. 113).



Några svenska avhandlingar vid millenniumskiftet

- Birnik, Hans (1998) *Lärare-elev-relationen. Ett relationistiskt perspektiv*. Göteborgs universitet.
- Aspelin, Jonas (1999) *Klassrummets mikrovärld*. Lunds universitet. (Dessförinnan *Banden mellan oss – på danska: Stolthed og skam i undervisningen – med kapitlet "Relationsmedveten pedagogik"*).
- von Wright, Moira (2000) *Vad eller vem? En pedagogisk konstruktion av G H Meads teori om människors intersubjektivitet*. Örebro universitet.



Några svenska avhandlingar från de senaste åren

- Anders Holmgren (2007): *Klassrummets relationsetik. Det pedagogiska mötet som etiskt fenomen*. Umeå universitet.
- Lotta Jons (2008): *Till-tal och An-svar. En konstruktion av pedagogisk hållning*. Stockholms universitet.
- Anneli Frelin (2010): *Teachers' Relational Practices and Professionalism*. Uppsala universitet.
- Susanne Hansson (2012) *Den nödvändiga osäkerheten. Elevers perspektiv på respekt i skolan*. Karlstads universitet.
- Annika Lilja (2013) *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev*. Göteborgs universitet.
- Anna-Carin Bredmar (2014) *Lärares arbetsglädje*. Göteborgs universitet.
- Tina Kullenberg (2014) *Signing and singing: Children in teaching dialogues*. Göteborgs universitet.
- Ann-Louise Ljungblad (2016) *Takt och hållning*. Göteborgs universitet.



Lärares relationskompetens

- Ett framväxande ”delfält”, inte minst i Danmark, t.ex.:
- Juul, Jesper & Jensen, Helle (2003): *Relationskompetens i pedagogernas värld.*
- Fibaek Laursen, Per (2004): *Den autentiska läraren: Bli en bra och effektiv undervisare – om du vill.*
- Nordenbo, Sven Eric, Et al. (2008): *Laererkompetenser og elevers laering I förskole og skole.*
- Herskind, Mia; Fibaek Laursen, Per & Nielsen, Anne Maj (2014): Relationsarbejde og praktik.
- Jensen, Elsebeth; Skibsted, Else Benggaard & Vedsgaard Christensen, Mette (2015): Educating teachers focusing on the development of reflective and relational competences.
- Klinge, Louise (2016): *Laerarens relationskompetence.*



No education without relation (2003)

- Antologi som introducerar begreppet relational pedagogy
- Alla bidrag baseras på antagandet att relationer har företräde framför det isolerade jaget.
- Författarna försöker förstå mänskliga relationer snarare än utbildningsprocesser (...). Är intresserade av hur mellanmänniska relationer påverkar och definierar undervisning och lärande.



Manifest för relationell pedagogik (ibid.)

- Vi har glömt bort att utbildning handlar om mänskliga varelser. Då skolor är platser där människor träffas, har vi även glömt att utbildning primärt handlar om mänskliga varelser som är i relation med varandra.
- (...) Vi riktar strålkastarljuset från individer, grupper och deras praktiker, mot relationer.



Forts. manifestet (ibid.)

- A relation is more real than the things it brings together. Human beings and non-human things acquire reality only in relation to other beings and things.
- The self is a knot in the web of multiple intersecting relations.
- Authority and knowledge are not something one has, but relations, which require others to enact.
- Human relations exist in and through shared practices.
- Relations are complex; they may not be described in single utterances. To describe a relation is to produce a multivoiced text.
- Relations are primary; actions are secondary. Human words and actions have no authentic meaning; they acquire meaning only in a context of specific relations.
- Teaching is building educational relations. Aims of teaching and outcomes of learning can both be defined as specific forms of relations to oneself, people around the students, and the larger world.
- Educational relation exists to include the student in a wider web of relations beyond the limits of the educational relation.
- Relations are not necessarily good; human relationality is not an ethical value. Domination is as relational as love.



Biesta (2004) Art. "Mind the gap!"

- Utbildning äger primärt rum i "in the gap between the teacher and the learner".
- En teori om utbildning bör således vara en teori om samspel, om den pedagogiska relationen.
- Vem utbildar? Relationen mellan lärare och elev. Vi kan till och med påstå att det är mellanrummet självt som utbildar.
- I brännpunkten: en dynamisk, ambivalent, oförutsägbar, till stor del okontrollerbar relationsprocess.
- En slutsats: relationell pedagogik har till uppgift att uppmärksamma de risker och möjligheter som sätts på spel i mellanrummet.



Hur hanterar vi begreppet relationell pedagogik?

- Begreppet är mångtydigt och behöver vara det.
- Begreppet innefattar i sin tur en rad andra mångtydiga begrepp.
- Men, för att relationell pedagogik ska bli (alltmer) vederhäftigt och fruktbart – för forskare såväl som för praktiker - bör vi söka en högre grad av konsensus. Varje fält, disciplin eller ämne behöver en någorlunda klar bild av sina grundbegrepp, dvs. de bärande enheterna i diskursen.
- NORP bör kunna bidra till sådan konsensus. Och ge vägledning till hur frågor som väckts ovan kan besvaras.



NORP:s temporära definition

Relationell pedagogik baseras på föreställningen om människan som relationell varelse samt om utbildning, undervisning och lärande som relationsprocesser. Inom fältet placeras relationer snarare än enskilda individer och/eller sociala strukturer i utbildningens brännpunkt. Det interpersonella utgör huvudfokus, men relateras både till individen som subjekt och till social, kulturell och samhällelig kontext. Perspektivet belyser behovet av att kunskapsutveckling sker på omsorgspedagogisk grund. Begrepp som relation, kommunikation och profession är centrala. Något som utmärker relationell pedagogik, gentemot andra pedagogiska synsätt, är den stora betydelse som tillmäts mellanmänskliga, personliga möten.

Formulerad vid det första nätverksmötet i Jakobstad, januari 2015

